

I. Uvodno besedičenje

Poleg tega občega priročnika je še dodatek za pisanje romana in nekaj o pisateljevi (-ičini) računalniški sobi. V glavnem delu knjižice so obča navodila za uporabo pisateljskih obrtniških literarnih orodij. Nomenklaturu sem se trudil ohraniti priljudno, preprosto in razumljivo.

Knjiga pred vami vam ne poskuša nakladati o tem, kaj je in kaj ni ta ali ona književnost. Namen vsebine je čisto priročniški, saj vam želi na preprost način pokazati pot od ideje do objavljivega proznega dela.

Vaši pisateljski izdelki morajo najprej postati obrtniško užitni in do tega cilja vas čaka ogromno dela in študija. Ta drobna knjižica je samo eden od uvodnih, temeljnih korakov težaške poti do obrtniško korektnega proznega dela. V slovenskem jeziku je malo pisateljske priročniške literature.

V Sloveniji je možnost objavljanja žanrskih proznih del precej omejena. Določene žanrske zvrsti so resnično podhranjene in Slovenija tu caplja daleč za literarno razvitejšimi.

Dobrodošli v pisateljski nanizanki.

I. I. Na kratko o vsebini

Vsebina nanizanke, ki jo boste deležni v več kosih, je razdeljena na logične celote. Vsak kos vas bo, korak za korakom, pripeljal do veččin, potrebnih za objavljiva prozna dela. Ključna beseda je objavljiva.

Deležni boste vrhunske umetnosti pisanja zgodb in stopili boste v dvorano z res odlično družbo.

Najprej se boste seznanili s splošnim pojmom fikcija oz. fantastika. Zakaj fantastika? Vse, kar ne temelji na stvarnih dogodkih in jim literarna obdelava ne sledi zvesto, je fikcijo. Vse v domeni fikcije in fantastike nastane v domišljiji.

Domišljija ... To je najbolj dragoceno orodje vaše pisateljske orožarne. Dovolj spreten in vztrajen mentor lahko vsakogar nauči pisanja objavljive zgodbe, a domišljije vam ne more dati. Vaš največji dar, na katerega morate biti ponosni, je ravno domišljija, po možnosti obilje nje.

Ljudje brez domišljije, oziroma z zatrto in zastrto domišljijo, niso sposobni ustvariti ničesar novega. Njihovo leposlovje je obglavljeno izvirnosti, saj so sposobni samo reciklaže že videnega, že napisanega.

Nadalje sledi sklop vsebin o vrstah proznih del. V svetu literature obstajajo krajša in daljša prozna dela, posvetili se jim bomo iz več zornih kotov. Seveda ne bomo šli v preveč umazane podrobnosti, samo do tja, kamor ima smisel iti glede na primarni namen tega priročnika.

Posebna zgodba je priprava rokopisa (prvopisa). Prikazal vam bom standardno predlogo in njene značilnosti. Čeprav predlogo in njen slog uporablja zelo malo slovenskih avtorjev(-ic), je praktična iz več vidikov. Zlasti je praktična za vas, saj vas odreši nepotrebnega dela oblikovanja besedila. Avtor naj dostavi vsebino, ostali v procesu objave naj se ubadajo z obliko.

Naslednji sklop je namenjen pripravi na pisanje in vam prinaša osnovne namige, na kaj morate biti pozorni pri pripravi svojega literarnega dela. Nikakor se vam ne smejo zgoditi napake zato, ker dovolj ne poznate okolja, kjer se dogaja vaša literarna stvaritev.

Osrednji del predstavlja tisto pravo – obrtniški orodja za pisanje objavljive proze.

Poseben blok vsebin je namenjen ustvarjanju daljših proznih del, predvsem romanov. Dokler niste na »ti« z veččinami za pisanje krajših proznih del, vam odsvetujem pisanje romana. Zagnali se boste v upanju, da vam bo uspelo, a boste nasledili na čereh obsežnosti priprav in izvedbe.

Kaj sledi?

Najprej bomo nežno in vljudno začeli z osnovami. Ne bom vas trpinčil z dolgimi teoretičnimi litanijami, filozofiranjem različnih teoretikov, zgodovino ipd. Naj ostane preprosto, kajti vi želite pisati dobre zgodbe.

Dobremu šoferju ni potrebno vedeti vseh podrobnosti o sestavi motorja, do veččin vožnje ne pomagajo fizikalne enačbe, ki razlagajo dogajanje med delovanjem motorja. Tudi kemijske sestave goriva in tehnologije, ki pripelje do njega, mu ni treba vedeti.

Seveda ne škodi znanje, ni odveč vedeti, kaj se dogaja pod pokrovom, a zaradi tega ne boste boljši voznik oz. voznica.

Podobno je z literaturo. Literarni kritiki morajo poznati teorijo. Stroj vaše zgodbe znajo razstaviti na posamezne vijake. Literarni kritiki točno vedo, kaj so sestavine dobre zgodbe, a sami največkrat niso dobri avtorji, saj tega niti ne potrebujejo.

Včasih imamo problem, ker se dober literarni kritik udinja kot avtor, a je v avtorski vlogi zgolj povprečen.

V ožjem pomenu besede je fikcija leposlovna literatura, katere temeljna premisa je izmišljija, čeprav mora ohraniti stik z realnostjo. Pripoved je odrešena spon dokumentarnega sledenja resničnim dogodkom resničnih ljudi.

1. Lepa beseda lepo mesto najde

Leposlovje je nekaj, kar je nastalo v pisateljevi glavi in lahko temelji na izmišljiji, osebni izkušnji, tuji izkušnji, je lahko mešanica izmišljenega in resničnega, recimo obogatena resničnost ipd. Skratka, edina omejitev je domišljija. Vse se vrti okoli tega.

Že beseda leposlovje pomeni nekaj lepega, lepo besedo – lepo+slovje.

Prva postaja na poti razvoja pisateljskih veščin je spoznavanje pravil podajanja obrtniško brezhibnih literarnih del. Za to je potrebno pridobiti znanja o uporabi pisateljskih orodij in obilica vaje.

Če se teh osnovnih napotkov ne želite držati, ker mislite, da ste talentiran vrhunski umetnik, ste v zmoti.

Vrhunskost se dokazuje z dodano estetsko vrednostjo in ne kršenjem pravil zaradi njihovega nepoznavanja.

Pravila lahko kršiš, ko ta postanejo tvoj pohlevni suženj. Ko si mojster pravil, natanko veš, kdaj, zakaj in kako jih kršiš. Vedno jih kršiš v službi podajanja povesti in njene estetike. Obvladanje pravil boste obvladali predvsem skozi prakso. Brati o dobrem pisanju ni enako vadbi pisanja. Tudi dobra košarka se ne igra z opisovanjem, temveč vadbo, vadbo in zatem, uganili ste, vadbo.

Stara slovenska modrost pravi:

»Vaja dela mojstra.«

Mogoče ste že slišali tudi to:

»Uspeh sestavlja 10% talenta in 90% znoja.«

Naj razbijem še eno famo, ki pisanje povzdiguje v nekakšno hermetično mistiko:

Za pisanje berljivega proznega dela zadovljive kakovosti zadostuje obvladovanje obrtniških veščin tvorjenja zgodb in čim širša splošna razgledanost.

In še nekaj – berite, berite in znova berite različno leposlovje. Bodite literarni vsejed. Ni slabe proze, so samo slabi bralci.

V nadaljevanju se bomo na hitro spoznali z vrstami proznih del. Tudi pri tem se ne bomo spuščali v podrobnosti, teorijo, temveč bomo šli skozi tako, da dobite osnovne informacije.

Včasih so pisali z roko.

2. Vrste proznih del

Velikanska miza ponuja kranjske klobase, zrezke, radič, limone, polnozrnat kruh, popse, fižol, sladkorno peno, banane, makarone, hamburgerje, hrenovke ...

Kaj je skupnega temu seznamu?

Gre za različno hrano. Mogoče se bo kdo spotaknil ob seznam, lahko bi glasno nergal, da popsi ali sladkorna pena niso hrana, kdo bi vzkliknil, da so hamburgerji nezdravi ipd. Podobno je z literaturo. Imamo različne vrste proze in različne žanre. Vsi obstajajo, ker zanje obstajajo bralke in bralci.

Je slab žanr ali slaba prozna zvrst?

Nikakor!

Obstajajo samo slabo ali dobro napisana prozna dela. Zažgan hamburger je enako neužiten kot slabo napisana fantastična zgodba.

Delavnica, kot je naša, vas bodo naučili, kako ne zažgati krompirčka, kako pravilno soliti juho in kako dobiti sočen svinjski zrezek.

Ponavljjam! Ključna je priprava.

Kako jed servirati pa ni delo kuharjev, kot ni delo avtorjev oblikovanje knjige ali revije.

V tem kratkem odseku se bomo posvečali samo najosnovnejšim definicijam, pravzaprav nekakšnemu skupnemu imenovalcu različnih interpretacij kaj je katera prozna zvrst. Popolnoma bomo obšli zgodovinske in druge vidike, saj presegajo namen in obseg tega temeljnega priročnika. POKmnite, tukaj se učite vožnje in ne motoroznanstva.

2.1. Goveja župca ali gurmanski presežnik?

V Sloveniji se valja nekakšna čudna fama, da je kakovostna literatura skoraj vedno resna in realistična. Tej fami pokažimo osle!

Ni slabih ali dobrih žanrov, so samo slabo ali dobro napisane zgodbe.

Kakovost ne definira samo količina tragičnosti, travm in trpljenja literarnih junakov, temveč berljivost.

Če ljudje uživajo ob branju vaših literarnih del, ni s tem nič narobe. Uživanju v nesrečah in trpljenju literarnih junakov pove več o vas kot literaturi. Skratka, povej, kaj bereš in povem, kakšen si.

Seveda ne more vsa literatura temeljiti na veseloigri, kot tudi življenje ni samo zmes uživanja in zabave. Če želiš ceniti luč, moraš spoznati temo. Pisanje zgodb je neka vrsta raziskovanje življenja. Ta raziskava pa mora vključevati radost, žalost, strah, pogum, ljubezen, sovraštvo, trpljenje in uživanje. Dobra literatura, oziroma dobri avtorji so sposobni ubesediti vso mavrico človeškega življenja.

V svetovnem merilu fantastika, oziroma proza z elementi fantastičnega, predstavlja 70% vsega izdanega. Le 30% pa temelji zgolj na realnem.

Pomislite, 70% vse literature je dodan pomemben ščepec domišljije. Če vam kdo reče, da je fantastika otroška, neresna, trivialna, namenjena samo razvedrilu in je daleč od umetnosti, mu omenite Kafko, Murakamija, Bulgakova, Živkovića ali Išiguro, Nobelovega nagrajenca leta 2017.

Mogoče je zanimiv še en podatek. 95% vse literature je, ne glede na žanr, trivialne, torej takšne, ki verjetno ne bo preživela zoba časa. Trivialno ne pomeni nekakovostno, temveč pomeni, da ne gre za literarni presežnik, ki bo postal del klasike. Seveda je med trivialno literaturo tudi pofl, ki je našel pot na knjižne police samo zaradi zadovoljevanje najmanjšega skupnega interesa.

Kaj definira klasike?

Določajo jih estetska merila in časovna oddaljenost. Njihova vrednost ne izginja v času, temveč definira nek čas.

To je dobro, da veste, kajti pisanje trivialne literature je podobno vsakodnevni kuhanju. Ne moreš vsak dan uživati v vrhunskem gurmanstvu. Nikomur ne znese, da lahko vsak dan uživa v kosilu z nekaj hodi in izbrani pijači.

Nekako 95% hrane je vsakdanje, namenjeni spodobni potešitvi lakote. Goveja juha, pražen krompir, kuhana govedina, hren in solata so namenjeni kakovostni potešitvi lakote.

Tudi makaroni s paradižnikovo omako in solata so vsakodnevna hrana. In, glej ga zlomka, nekako 95% hrane pojemo zaradi zadovoljevanje potrebe, samo 5% pa gre za vsaj malce gurmanskega uživanja.

Seveda med navadno hrano sodi tudi hitra hrana v svoji najslabši izvedbi. Tej hrani se posvetiš, ker pač nimaš druge možnosti, pač moraš jesti na poti in nimaš časa. Sicer ne uživaš, a vsaj kruljenje želodca utiša.

Podobno je s popl literaturo. Zavedaš se, da neka knjiga ni primer kakovosti, a ti tisti hip pač sede. Mogoče si na vlaku, avtobusu in ti je prišlo pod roke. Prebereš, odložiš in pozabiš.

Zaključek?

Ne delajte si skrbi z literarno vrednostjo svojega pisanja. Pišite, ker to radi počnete. Skozi izobraževanje o pisanju in samim pisanjem boste napredovali.

Kot ne morete vsak dan jesti vrhunskih testenin, ne morete vsak dan spisati knjige za Nobelovo

! V svetovnem merilu 70% leposlovja vsebuje elemente fantastičnega in samo 30% je popolnoma realistična literatura.

nagrado.

2.2. Vrste proznih del

Najprej se bomo posvetili vrstam proznih del. Zanje ste zagotovo slišali.

Tudi slovenska literatura omenja sledeče prozne zvrsti:

- ⊗ Roman
- ⊗ Novela
- ⊗ Zgodba (povest)
- ⊗ Kratka zgodba
- ⊗ Črtica (miniatura)

Slovenska literarna stroka se pri definicijah osredotoča na vsebinske kategorije in se ne ukvarja z metričnimi definicijami. Kaj to pomeni?

Vprašajmo drugače.

Kje je meja med romanom in novelo? Kje je ločnica med zgodbo in kratko zgodbo? Ker se prozne zvrsti medsebojno ne ločijo z grobimi prepadi, je z definicijami vedno križ.

Kljub vsemu je nekje potrebno potegniti jasne ločnice, zlasti za potrebe nekaterih literarnih nagrad (zlasti v tujini). Literarna teorija je iz vseh zvrsti spisala obširne študije, ki obsegajo nekajkratnik tega priročnika. Za ta priročnik sem zbral nekakšni skupni imenovalc teh definicij.

Zaradi praktičnosti obstaja tudi metrična definicija, ki pri nas nima domovinske pravice, a je silno praktična in videli boste, da je možno potegniti medsebojne povezave.

2.3. Vsebinske definicije

Mogoče se mnogi literarni kritiki ne bi strinjali s tukaj predstavljenimi zgoščenimi definicijami, a tako je pač. Z definicijami je vedno križ. Ker se ne učite za mehanika, temveč literarnega šoferja, vam bo zadostovalo, čemu služi volan in vas ne bom mučil s tem, kako deluje prenos od volana do koles.

Literatura pač ni metrična znanost, kjer lahko izmeriš temperaturo ali dolžino.

2.3.1. Črtica, miniatura

Črtica na kratko in zgoščeno pripoveduje o enem samem dogodku ali drobnem doživetju in je navadno brez prave zgodbe.

Večkrat prikaže le čustveno razpoloženje lika ob tem dogodku. Črtica je osebno obarvana zgodba, kjer se avtor običajno ne posveti natančnemu zaporedju dogajanja, temveč se poigra s čustvenimi impresijami lika. Razpoloženje skuša prenesti na bralca in temu je podrejen slog podajanja okolja dogodka. V črtici nastopa en sam lik in še tega lika ne razvije, temveč prikaže zgolj njegov odtis. Mnoge črtice so prvoosebne in zato intimne.

2.3.2. Povest (kratka zgodba, zgodba)

Povest je vsebinsko pokrije kratko zgodbo in zgodbo.

V čem je razlika med kratko zgodbo, zgodbo in povestjo?

Gre za vsebinsko definicijo, dočim sta zgodba in kratka zgodba malce podrobnejša delitev skoraj istega. Povest je srednje dolgo prozno delo, ki se za razliko od črtice posveti določenemu dogodku, kjer imamo lahko tudi več likov, a je fokus omejen le na eno ali največ dve osebi. Pripoved posebej ne razvija likov, temveč se posveti pripovednemu loku. Ravno za povesti je značilno, da ne vsebujejo preveč balasta opisovanja in imajo precej zgoščeno dogajanje.

Zgodba prinese malce podrobnejšo in širšo sliko od kratke zgodbe, drugače pa gre v bistvu za pripovedno sorodne vrste.

Sodobna, zlasti fiksijska ali fantazijska, povest običajno izpostavi rdečo nit in ji prilagodi okolje dogajanja. Povest je podobna dobro izpeljanemu rokohitrskemu triku, kjer je konec namenjen fasciniranju bralca in ga napelje v razmislek o poanti pripovedi.

Zgodba se od kratke zgodbe loči samo po malce obsežnejši pripovedi, drugače pa veljajo enaka pravila. V daljših zgodbah je tudi nakazan preprost razvoj glavnega lika (za kaj več ni prostora).

Mnoge povesti so prvoosebne in kažejo precej osebni odnos glavnega junaka do ostalih »udeležencev« pripovedi.

2.3.3. Novela

Novela je prozna vrsta, poimenovana po italijanskem izrazu za novo. Spada med srednje dolge pripovedi, krajše od romana in daljše od črtice, povesti ipd. Pisatelj pripoved nameni precej omejenemu, a precej odločilnemu dogodku v življenju osrednjega lika. Včasih se posveti tudi dvema enakovrednima likoma (zlasti t.i. buddy – buddy (kolega - kolega) pripoved). Avtor vodi pripoved precej dramatično, večkrat ustvari presenetljiv preobrat in konci so večinoma nepredvidljivi.

Novela se posveča predvsem enemu glavnemu liku (oziroma dvema v primeru kolega-kolega) in enoviti pripovedni niti, a je ta malce bolj strukturirana in tempirana. Novele so večinoma tretjeosebne pripovedi, redkeje prvoosebne.

Redkokdaj izidejo kot samostojne knjižne izdaje, najdemo jih zlasti v serijskih publikacijah v slogu Dr Roman ipd. Daljša zgodba se v mnogočem »prekriva« s krajšo novelo.

V slovenskem prostoru je novela zelo redek gost, saj nimamo razširjene tradicije literarnih serijskih publikacij.

2.3.4. Roman

Roman je dolgo, pravzaprav najdaljše prozno delo, precej podrobno se posveti razvoju glavnega in nekaterih pomembnih stranskih likov. Razvoj likov je ena od njegovih ključnih lastnosti. Običajno je razdeljen na posamezne zaključene celote, poglavja in lahko vsebuje več ločenih, a vsebinsko povezanih pripovednih niti. Zlasti v sodobni fantaziji so se razmahnila izredno obširna knjižna dela, kjer pol milijona besed ni takšna redkost. Mogoče ste kdaj vzeli v roke kaj od Martina ali Rothfussa. Za vsako njuno knjigo skoraj potrebuješ orožni list.

Roman se lahko razteza skozi dolgo časovno obdobje, ki presega dolžino človeškega življenja, liki so običajno dobro razdelani in osebno natančno grajeni.

Pomemben del recenzije posameznega romana je kakovost gradnje in razvoja likov.

Za uspeh ni nujen stric iz ozadja!

2.4. Metrična definicija

V anglosaksonskem svetu se je iz praktičnih razlogov uveljavila metrična definicija proznih del. Za vsako vrsto prozne literature je določen obseg, oziroma interval obsega. Dolžino merijo s standardnimi besedami. Lepota tega je, da se nam ni potrebno ukvarjati z definicijami, samo številke si zapomnimo.

Seznam je preprost in natančen, kar je dobro za načrtovanje razpisov in predvidevanje obsega publikacij:

- ⊗ Črtica, zelo kratka zgodba, miniatura – do 1000 besed (postcard story, short short story).
- ⊗ Kratka zgodba (Short story) – do 7500 besed.
- ⊗ Zgodba, povest (Novelette) – 7500 do 17.499 besed.
- ⊗ Novela (Novella) – 17.500 do 40.000 besed.
- ⊗ Roman (Novel) – preko 40.000 besed.

Črtica (zelo kratka zgodba, miniatura) se je v metrični razvrstitvi pojavila, kot posebna podvrsta kratke zgodbe, šele na začetku 90-tih let prejšnjega stoletja.

Danes, v dobi Twitterja in socialnih omrežij, so se pojavile še krajše podvrste, kot so 50 ali 20 besednice in tudi 2, 5 ali 10 vrstičnice. Potem je tu še twitter proza z 175 znaki 8s presledki) ipd.

Posebej zabavne so 50 ali 20 besednice, ker morajo obsegati natanko 20 ali 50 besed, prešteje jih spodoben urejevalnik besedila. Se vam zdi preprosto? Poskusite. Mnogi od teh zalogajčkov so že na meji sodobne poezije, ki je nekje na poti do sedanosti izgubila večji del klasičnega ritma in rime.

Takšne zalogajčke je prav zabavno ustvarjati in omogoča obilje igranja z besedami. Pravi besedni zen.

Metrična razdelitev pozna še nekaj – samo roman se razdeli na poglavja in podpoglavja. Kratka zgodba, zgodba in novela ne vsebujejo poglavij, saj gre za sorazmerno enostavna prozna dela. Morebitne vsebinske kose se preprosto loči s prazno vrstico.

Poglavje pomeni zaključeno celoto in samo roman je strukturirano prozno delo. Kratka zgodba na 15 straneh in petimi poglavji ni izkaz večine ali inovacije za Nobela, temveč je priča avtorjeve nespretnosti.

Zlasti angleško govoreči trgi, vodilni na področju fikcije, pri razpisih ali nominacijah za nagrade prvenstveno uporabljajo metrično definicijo, saj temelji na številu besed in izborni žiriji izdatno olajša delo. Zaradi preprostosti se bomo tudi mi oprijeli te definicije.

Videli boste, da kvalitetno prozno delo določene dolžine v veliki meri ustreza tudi literarno-teoretični definiciji. Dolžina in definicija hodita z roko v roki!

Z določeno količino besedila je možno napisati kvalitetno literarno delo samo z določenimi lastnostmi. V 1000 besedah na štirih straneh ni mogoče spisati razvoja petih likov s tremi dogodivščinami, a ena sama impresija na robu gozda, spisana s 50.000 besedami, zveni kot zelo, zelo dolgočasen štos.

2.4.1. Standardna beseda

Omenjal sem dolžino besedila, izraženo z eksaktno mersko enoto – besedo. Konkretno mislim standardno besedo. Literarno delo je zaporedje besed. Standardna beseda ni to, kar vam preštejeta Word ali Writer, temveč gre preprosto za zaporedje šestih znakov in presledkov.

Že davno pred računalniškim štetjem dolžine besedila so ugotovili, da povprečna beseda obsega šest znakov s presledki vred. Besede »da«, »spremenljivost«, »oni« in »hitrost« niso enako dolge, a povprečje je, upošteva presledke, natanko šest. To je torej standardna beseda. To je to, s čimer bomo opletali do konca priročnika.

Na naših razpisih včasih naletimo na dolžino, izraženo s številom znakov z ali brez presledkov.

Navedba dolžine s standardnimi besedami je sicer podobna dolžini besedila »znakov s presledki«. Zakaj se tudi mi ne držimo znakov s presledki?

Odgovor je silno preprost in logičen!

Za besedo smo se odločili, ker je to bistveno bolj ergonomična merska enota. Ljudje, konec koncev, komuniciramo z besedami in ne znaki. Edino pri dimnih signalih s hriba na hrib bi priporočil štetje

znakov.

Skratka, velik del literarno razvitega sveta pri definiciji dolžine proznih del uporablja mersko enoto beseda. Da se loči od besede v verbalnem smislu, uporabimo besedno zvezo standardna beseda, ki obsega natanko šest znakov s presledki.

Zakaj to omenjam v tem podpoglavju?

Standardna beseda olajša delo vsem v procesu objave publikacije:

Avtor naj se namesto oblikovanju posveti vsebini in njeni strukturi,

Uredniki publikacij že na prvi pogled lahko ocenijo strukturo literarnega prispevka,

Oblikovalci publikacij imajo natančen izračun pri pretvorbi avtorskega besedila v predlogo publikacije.

Kaj sledi?

Na kratko se bomo posvetili najpomembnejšemu otipljivemu delu vašega pisanja – pripravi besedila za objavo. Ne gre za vesoljko tehniko, niti atomsko fiziko!

Pravzaprav je silno preprosto.

Nehajte že s temi pravili o pisanju!

3. Priprava besedila za objavo

Besedila avtorji ne oblikujte, ne mučite sveta s svojimi oblikovalskimi domislicami. Vsi v procesu ustvarjanja publikacije od vas zahtevajo zgolj eno – objavljivo besedilo. Samo temu se posvetite, zato naj bo oblikovanje besedila izključno poslušni kuža vsebine.

Torej, nobenega barvanja besedila, okraševanja z Word artom, vstavljanja slik in njih mučenja z raznimi okvirji, senčenji ali kvazi 3D.

Pozabite na vse to!

NE OBLIKUJ!

3.1. Čemu služi Word?

Word je mogočno orodje, ki mnoge avtorje zapelje v skušnjava – greh oblikovanja tega, kar še ne sme biti oblikovano.

Pojete pilulo pozabe za vse te učinke, okvirje, senčenja ... Naj gre skušnjava mimo vas.

Ponavljam:

»Vaša naloga je dostava vsebine in oblikovanje samo v službi podajanja vsebine.«

Pomnite! Vsebina je ključna za publikacijo. Vsi drugi v procesu objave so zato, da se vam ni treba zafrkavati z urednikovanjem, lekturo in oblikovanjem. Oni so tu zaradi vas in ne obratno. Užijte to carsko vlogo in ne izgublajte časa z nepotrebnim.

Edina predloga, ki vam jo svetujem, pravzaprav predpisujem, je standardna predloga. Dobite jo na spletni strani celjskega literarnega društva.

Ne bom vas mučil, kako do nje, le shranite si jo na lokacijo, kjer vaša verzija Worda shranjuje predloge tretjih virov (gl. slike).

KO odprete Word, je standardna predloga zagotovo med izbirami **osebno**.

Tudi sam se držim teh osnovnih pravil priprave besedila za objavo, saj so z avtorskega in uredniškega stališča silno praktična.

**AVTOR MORA POSKRBE TI ZA OBJAVLJIVO VSEBINO,
A ZALOŽNIKOV OBLIKOVALEC PUBLIKACIJE ZA VIDEZ.**

3.2. Na kratko o standardni predlogi

Uporaba že narejene predloge vas odreši igranja s slogi. Kljub vsemu, da imate piškote servirane na pladnju, je modro spoznati njihove sestavine.

Besedilo, ki ga daste iz rok, naj bo podobno natipkanemu s pisalnim strojem, ki ni poznal nobenih slogov oblikovanja. Ena vrsta pisav v eni sami velikosti.

Kako to gre na računalniku?

Vedno se uporabljajo pisave fiksnih širin (i je enako širok kot m), standard je Currier New, velikosti 12 pt. Takšne lastnosti se uporabijo za vse uporabljene sloge, torej tudi naslove. Slog naslov imamo samo zaradi olajšanja navigacije po besedilu. Barva pisav mora biti črna.

Med vrsticami mora biti dvojni presledek, razen na uvodni strani, kjer vpišemo na dnu strani svoje kontaktne podatke, tam se uporablja slog z enojnim presledkom.

Če ste že preizkusili predlogo **StandardniNov**, vidite, da so pri vseh aktualnih slogih enake pisave. Pripravljeni so standardni slogi:

- ⊗ Navaden
- ⊗ Naslov 1
- ⊗ Naslov 2
- ⊗ Naslov 3
- ⊗ Brez razmikov

Za vsemi naslovi je že pripravljena prazna vrstica. Slog *Brez razmikov* je besedilo z enojnim razmikom med vrsticami. Vsi slogi imajo nastavljen 1,25 cm zamik prve vrstice.

A **StandardniNov** vsebuje še nekaj slogov, ki služijo podpori pisanju in pripravi za pretvorbo v HTML in kasneje v ePub. Ti slogi so:

- ⊗ Sinopsis (rumeno ozadje)
- ⊗ Popravki (oranžno ozadje)
- ⊗ PraznaVrstica (za odstavkom je prazna vrstica)

Ti dodatni slogi so namenjeni lažjemu delu z besedilom. Danes ima vsako uredništvo Word in večina urednikov in lektorjev dela elektronsko.

S slogom sinopsis si napišite sinopsis pripovedi ali posameznega poglavja. Vsekakor boste pred oddajo besedila odstranili vse, kar ni del končnega besedila, saj dodatni slogi služijo lažjemu pisanju.

Slog Popravki lahko uporabite za različne uredniške namene.

Slog PraznaVrstica je namenjen pripravi za HTML, saj Word pri pretvorbi ustvari CCS slog, ki naredi prazno vrstico za odstavkom in vas odreši mučnega ročnega popravljanja. Tega sloga običajno ne uporabljate, temveč ga uporabijo drugi v procesu priprave na objavo.

Je videti zapleteno?

V naslednjem poglavju boste ugotovili, kako je to preprosto.

Odmik besedila od roba strani so nastavljeni tako:

- ⊗ Spodaj in levo: 2,5 cm
- ⊗ Zgoraj in desno: 3,75 cm

Predloga ima tudi urejeno glavo. Zamik glava od vrha je 2,5 cm, noga pa 1,25 cm.

Številčenje je nastavljeno tako, da je prva stran drugačna od drugih (na njej ni vpisana številka strani) in številčenje se začne z 0 in ne 1. Vsako besedilo ima uvodno stran, ki nima številke in ne šteje v besedilo literarnega dela.

POMEMBNO!

Nikamor ne pišite kakšnih copyright in podobnega. Vsak urednik ve, kaj je spoštovanje avtorskih pravic in zagotovo ne potrebuje še vašega poduka.

Kaj sledi?

Podali se bomo na minsko polje o literarnih žanrih. Seveda ne pričakujte doktorske disertacije, saj ni potrebe. Samo na kratko, za gušt.

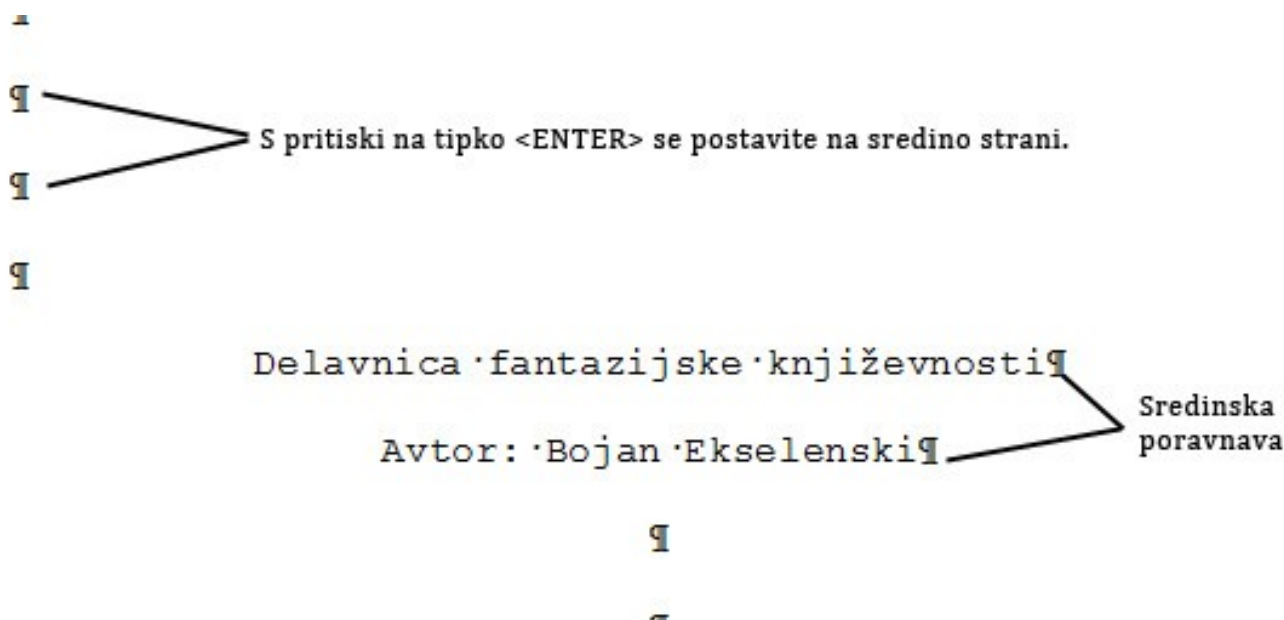

Včasih na razpisu zahtevajo oddajo pod šifro. Šifro napišete na mesto osebnih podatkov, a priložite še zalepljeno kuverto z zahtevanimi podatki.

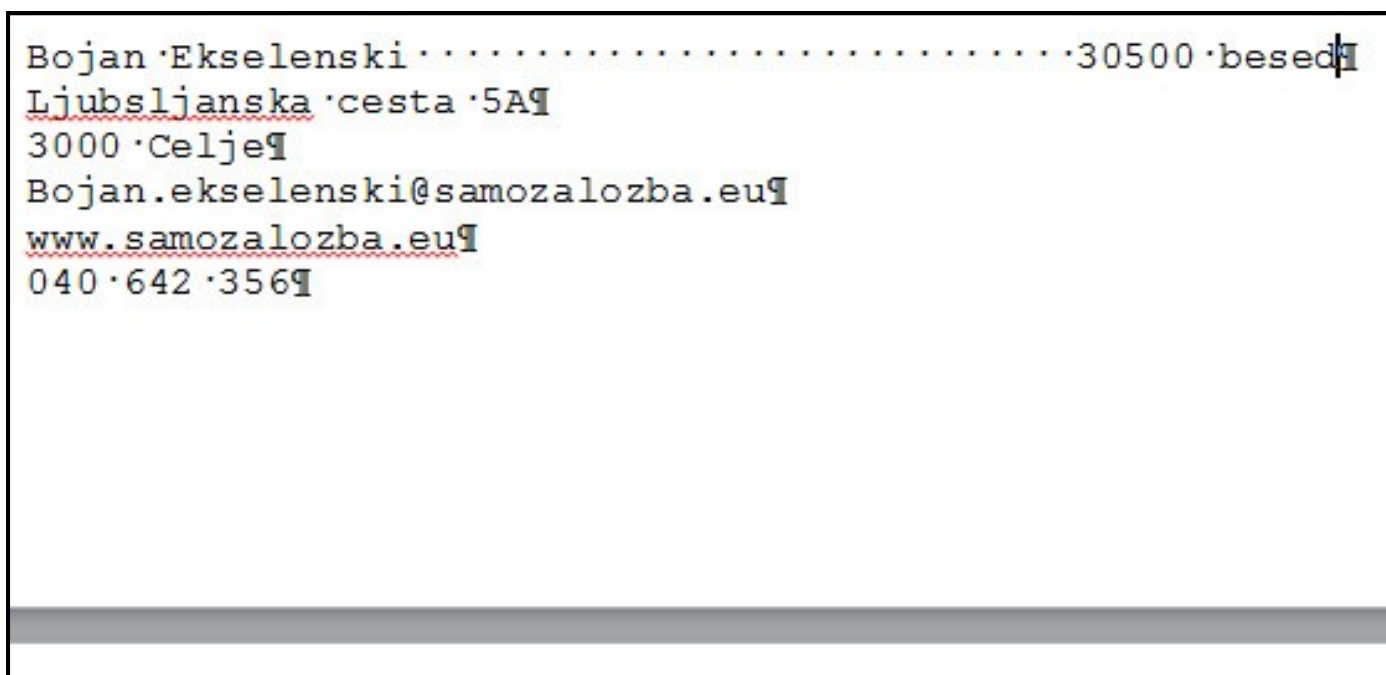
V POPOLNOSTI SE DRŽITE PRAVIL RAZPISA!

3.3. Nekaj slikovne predstave

Na teh slikah je nekaj za lažjo predstavo videza standardne predloge.

Takole je videti sredina prve, neoštevilčene strani, ki se ne šteje v kvoto strani z besedilom, zato nima številke strani in ji rečemo »nulta« stran (oštevilčenje se namreč začne z o)

Dno nulte strani—vaši podatki. Pri njih ne varčujte, saj gre za dokument, namenjen uredniku. Olajšajte mu delo! Mimogrede, pri naslovu je zatipkano. Pazite, da tega ne oddate na pošto (fizično ali elektronsko).

4. Obrt in umetnost niso igrače

Najprej je bila (pisana) beseda, ki postala je pripovedovanje zgodb. Želja po pripovedovanju zgodbe je nekakšna oblika iskanja nesmrtnosti. Človek umre, a za njim ostane (zapisana) pripoved.

Različni žanri obstajajo, kot poznamo različne vrste sadja. Eni raje jemo mandarine, drugi grozdje, tretjim so ljube hruške. Nekatere zgodbe nam burijo in krepijo domišljijo, nas zabavajo ali nam dajo misliti o našem položaju na svetu. Ljudem je v gene vgrajeno pripovedovanje zgodb.

Glavne trende na področju žanrske književnosti ustvarja angleško govorno področje, a celinska Evropa jim samo bolj ali manj uspešno sledi.

Kaj imajo skupnega Dan Brown, Tom Clancy ali Stephanie Mayer?

Vsi dobivajo milijonske honorarje. Vsakdo od njih je v ozadje pripovedi vložil resnično ogromno truda. V mnogih njihovih delih je pripoved samo okvir podajanja tehničnih, zgodovinskih ali umetnostnih dejstev. Vse njihove knjige so čistokrvni žanrski izdelki in tam bodo večno ostali. Vsa ta dela sodijo med trivialno literaturo, kar je čisto OK.

Dobra trivialna literatura je nujni sestavni del književnosti. Brez te literature tudi ni umetnosti.

Vsako njihovo delo je obrtniško brezhibni izdelek po vseh žanrskih pravilih, a tudi brez primesi literarne naprednosti ali estetskih presežnikov. Vsi elementi literarnega dela so v službi osnovnega pripovednega loka in milijonska prodaja potrjuje, da imamo ljudje radi takšne literarne izdelke. Uživanje žanrske literature je nujni sestavni del bralne prehranjevalne verige. 95% vse književne hrane je namenjeno vsakdanjemu zadovoljevanju bralne lakote, le 5% pa pripada literarnemu gurmanstvu.

Beremo zaradi določenega duševnega užitka in ne zato, da se trpinčimo.

S tem ni nič narobe. Dan Brownovo Da Vincijevo šifro preberemo zaradi intrigantskega zapleta in ne uživanja v estetiki pripovedi. Mnogi med iskanjem vrhunske literarne estetike pozabijo na bistvo proze – pripovedovanje zgodb.

Preden se podate k pisanju pripovedi, se rešite plašnic pred neskončnimi možnostmi literarnega izražanja.

Naj vas ne bo sram napisati čistokrvno žanrsko pripoved. Ne bojte se etiket otroško, mladinsko, šund, plažno čtivo ipd. Naj vas vodi veselje do pripovedovanja zgodbe in potrudite se za njeno obrtniško brezhibnost. Ne obremenjujte se z izvirnostjo za vsako ceno. Ne podlezite samo želji po ustvarjanju umetniškega vtisa.

Vedite, vse zgodbe so že napisane, vam ostanejo samo nianse drugače povedane že izpovedane pripovedi.

Če želite, da zgodbo vidijo, preberejo in v njej uživajo tudi drugi, se ne sramujte priznati, da pišete za javnost. Pišite pa tisto, kar vam je najbližje, kar vas dejansko veseli. Uživajte v pisateljskih izzivih!

Torej ... Povejmo malce drugače. Ni pomembno, če pišete žanrsko ali umetniško literaturo. Pomembno je, da s svojim pisanjem prinašate veselje sebi in bralstvu.

Seveda pa za izpopolnjevanje svoje večine tudi berite. Ne omejujte se na obvezno šolsko branje, bodite knjižni vsejed.

4.1. Bog odpusti greh, neumnost pa ne

Malokdo sede pred pisalni stroj in začne tipkati:

»Ob čudovitem jutri, takoj po žuru v princeskinih prostorih ...« in zaključi, »Živela sta dolgo in srečno od provizij v javnem sektorju.«

Nobena pripoved se ne piše na ta način. Preden boste sedli pred pisalni stroj (danes je to računalnik), vas čaka precej pripravljalnega dela. Samo pisanje je precej pozna faza ustvarjalnega procesa.

Sicer lahko tako začnete z vremensko napovedjo ali kroniko spalnice, vendar boste kmalu trčili v ledeno goro dolgočasje in Titanik vaše zgodbe bo hitro potonil na dno nezanimivosti ali nedoslednosti.

Vsaka proza se nekje in nekdej dogaja. Pri gradnji tega nekje in nekdej je nujno upoštevati znana dejstva o tem.

Mislite, da vas gradnja pripovedi v izmišljenem svetu odreši razmišljanja o logiki sveta?

Niti pod razno. Za postavitev odra vaše pripovedi ni dovolj samo domišljija, potrebno je zavihati bralne rokave in se zagristi v ustrezno izobraževanje.

Slovenščina je sicer majhen jezik, vendar imamo dovolj poljudnoznanstvene periodike in knjig z raznih področij. Ne glede na vrsto pripovedi morate pridobiti znanja glede področij, »nastopajočih« v vašem delu. Izobraževanje vam tudi pomaga pri iskanju in apliciranju ideje v literarno delo.

Omenil sem že, da najpopularnejši (in najbolj brani) tuji avtorji ogromno časa porabijo za izobraževanje glede snovi svojih literarnih del. Mnogi k temu privabijo ogromno zunanjih strokovnjakov, tudi takšnih z doktorati znanosti.

Morebiti mislite, oni si lahko to privoščijo, ker knjige prodajajo v milijonskih nakladah, a za slovenski trg se ni vredno potruditi. »Naklada je premajhna,« je slab izgovor, a mnogi se ga poslužujejo.

Žal takšen odnos samo utrjuje prepričanje o inferiornosti slovenske (žanrske) literature naproti (znanim) tujim delom. Če želite pisati vesoljsko pripoved, morate ločiti med astrologijo in astronomijo.

Če v vašem delu najde arheolog grobe napake v zvezi z morebitno arheologijo, bo zagotovo vaše nepoznavanje posplošil za vsa področja in adijo vaša verodostojnost.

Zakaj se police nekaterih knjigarn šibijo pod težo ljubičev? Vsa stotnija ljubičev je narejena po isti štimungi. Podpisane so avtorice in avtorji, ki jih književni bog nikoli ne bo spustil niti blizu nebeške dvorane nesmrtnih. A tem ljudem ni do tega. Serijsko štancajo ljubiče ipd. literarno vsakdanjo hrano zaradi finančnega toka. To bodo počeli, dokler bo finančni tok.

Seveda je skoraj vsa ta literatura čistokrvni šund.

Mogoče mislite – čemu ukvarjanje s šundom? Zakaj pa ne? Ko se pojavi povpraševanje, bo nekdo to zadovoljil z ustrezno ponudbo.

Sposobni avtorji in avtorice zadovoljujejo potrebo po običajni literarni hrani, vmes pa pripravijo kakšen literarni presežnik, namenjen najbolj izbirčnim literarnim gurmanom. Tako na eni strani poskrbijo za tukaj in zdaj, a na drugi strani za svojo nesmrtnost.

Torej ... Vaše ustvarjanje mora imeti dve prvini:

Privlačno in obrtniško brezhibno vodeno zgodbo.

Ustrezno verodostojno okolje zgodbe.

Zakaj ne omenjam pridevnikov »umetniški«? Razlog je preprost – trenutno se nahajamo na poti obrtniškega vajeništva.

Ne začnite pisati, ker bi radi postali literarni umetnik, temveč zato, ker radi pripovedujete zgodbe. Tako preprosto je.

Kipar, ki ne zna držati kiparskega dleta, pač ne more izklesati niti najosnovnejšega nagrobnega kamna – navkljub talentu.

4.2. Uvertura ni kovertura

Najprej je bila ideja. Ta se rodi samo osebi z dobršno mero domišljije. Ljudje brez domišljije težko ustvarijo kaj novega, sposobni so zgolj bolj ali manj okusne reciklaže že videnega.

Vendar naj vas malce ohladim pred izzivom izvirnosti za vsako ceno!

Vse najpomembnejše zgodbe so bile že nekaj stokrat zapisane. Čisto vse! Opis vsake človeške tragedije ali komedije ima že stotine repriz.

Kaj vam torej ostane?

Isto, že tisočkrat povedano zgodbo, lahko poveste na nov način, z novimi liki, v novem okolju in z njo prepričate dovolj bralne publike. To je to. Pravzaprav, preprosteje od pasulja.

Kako gre postopek?

4.3. Okus po začetku

Najprej potrebujete idejno zasnovo zgodbe. Pri daljšem proznem delu si spišite sinopsis ali vsaj zbirko idej. Sinopsis je temeljno ogrodje, na katerem boste gradili.

Nadaljnje priprave so odvisne od obsega in vrste literarnega dela. Za kratko zgodbo priprava vzame kakšno uro, za roman pa lahko tudi nekaj mesecev.

Zgodba se mogoče ne dogaja samo v eni izbi ali travniku, zato je koristno pripraviti zemljevid, kjer se dogaja vaša pripoved. V dobi *strica Gugla* je to preprosto in učinkovito.

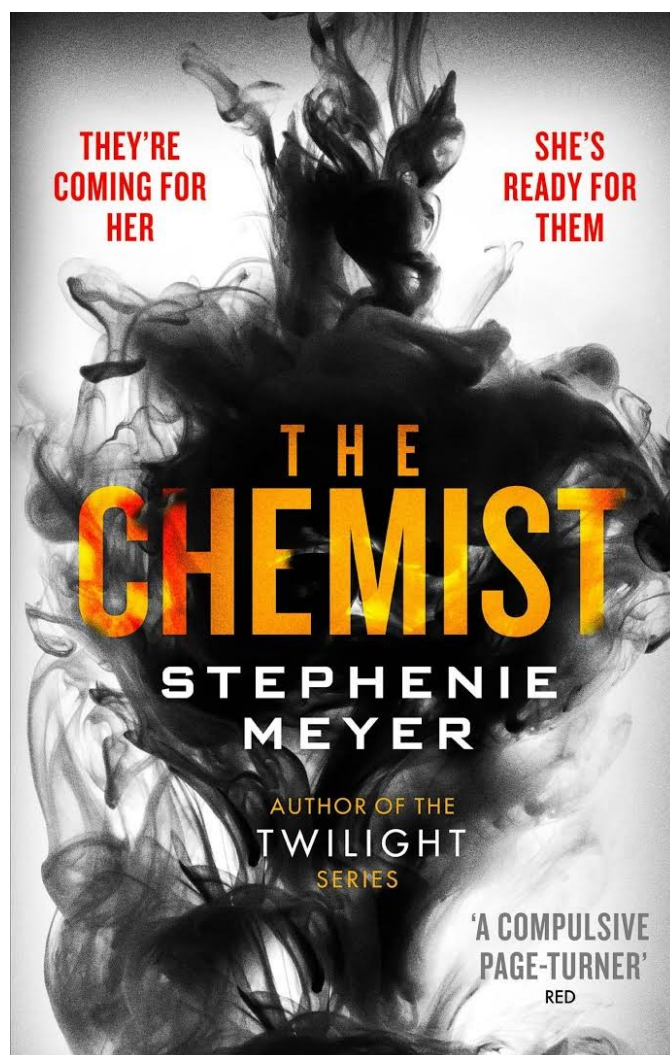
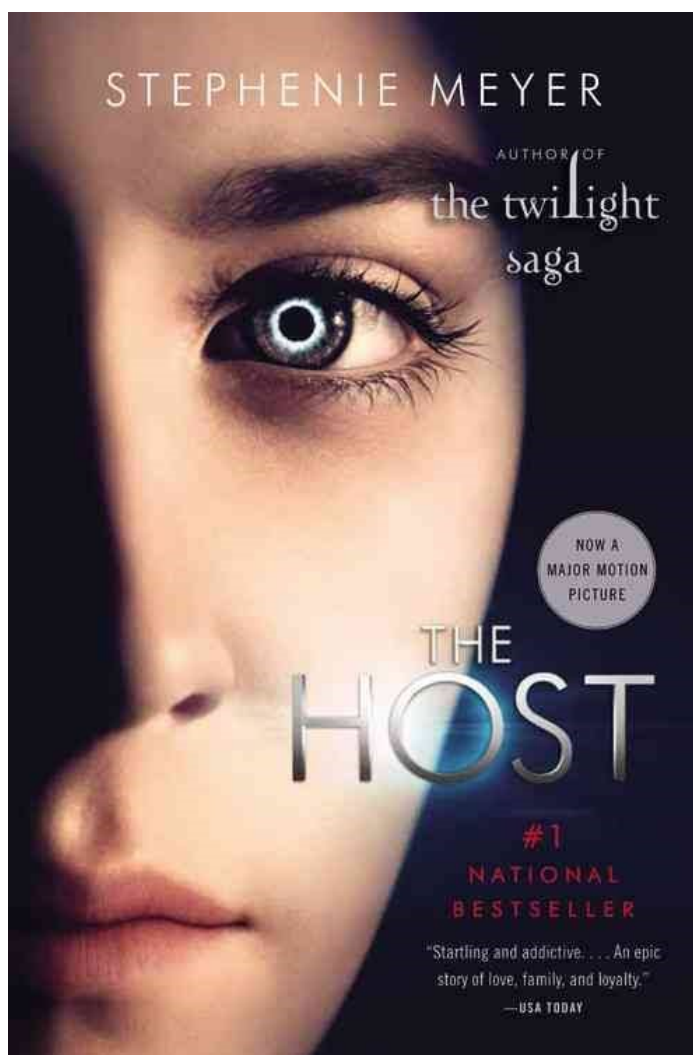
Vsaka povest ima igralke in igralce. Za pripoved potrebujete literarne like. Glede na obseg in stopnjo podrobnosti si pripravite kartice ali kaj podobnega. Za kratko zgodbo samo oris v nekaj vrsticah, za roman pač veliko več. Po potrebi spišite življenjepise, morebiti pomembne dogodke iz njihovih virtualnih življenj in si spišite ali narišite njihov videz.

Dober način so z neta pobrane slike, ki vam služijo za modele. Slik ne boste objavljali, zato je vseeno. Tudi življenjepisi so lahko koktajl resničnih oseb, le pazljivi bodite, da ostanete na tej strani logike.

Naj se vam ne zgodi, da se roboti spotikajo ob pisalne stroje.

Šele tedaj, ko imate izdelano okolje vašega sveta dogajanja, se posvetite preobrazbi sinopsisa v pripoved.

Zdaj gotovo veste, čemu za pisanje užitne pripovedi potrebujete splošno izobrazbo.

Stephanie Mayer sicer ne bo vstopila v alejo nesmrtnih, a od pisanja prav spodobno živi.

!

PREDPOGOJ ZA KVALITETNO PROZO!
Pisanje z željo po objavi je vedno (tudi) pisanje za druge.
Poskrbite, da boste pri pisanju uživali tudi vi, torej se ne obremenjujte z
definicijami žanrsko & umetniško.

5. Bog odpušča grehe, neumnosti pa ne

Pisanje raznih proznih del je sestavljeno iz več elementov. Tukaj vas ne bom mučil s teorijo. Posvetil se bom pri nas malce zapostavljenemu elementu pisanja – temeljni logiki literarnega sveta. Nekaj na to temo smo že razdrli, a si tematika zasluži podrobnejšo obravnavo.

Kaj hočem s tem reči?

Z okoljem literarnega dogajanja nimamo težav, dokler se preveč ne oddaljimo od našega čas – prostora.

Odlično vodena pripoved zlahka epsko pogrne zaradi neumnosti, izhajajočih iz avtorjevega šibkega poznavanja kraja in časa dogajanja.

Verjetno boste presenečeni, kakšne pasti prežijo na trnovi poti od ideje do proznega dela.

Tudi poezija ne pije vode iz neumnosti. Poeti se večinoma igrajo z impresijami, metaforami ipd. Pesnik pač ne opeva krompirjevega golaža na Hermanovi srednjeveški mizi.

Največ napak se zgodi v prozi, ki kraj in čas dogajanja postavi v preteklost ali prihodnost. Naj naštejemo nekaj primerov, nanje sem že naletel in so jih napisali tudi znani slovenski in tuji avtorji.

V 17. stoletju zagotovo niso imeli ostrostrelcev, ki bi iz oddaljenosti pol kilometra polagali ljudi v horizontalo.

Takratni plemiči so do tlačanov gojili drugačen odnos, kot do svojih dvornih dam.

Veliko jih je na podložnike gledalo tako, kot mi danes gledamo na stvari. Podložnike je imel zaradi svojih koristi in ne človekoljubja.

Kralj ne more že pol ure po bitki izvedeti za poraz, če se je bitka odvijala tristo kilometrov od gradu.

V srednjem veku na evropskih dvorih niso obedovali z noži in vilicami. To je prišlo šele na prelomu v novo dobo. Jedilni pribor so takrat uporabljali samo na bizantinskem dvoru.

#

Skratka - vabim vas na potovanje po poteh logike literarnih svetov. Mnogi mogoče mislite, da je prava literatura samo pisanje »realističnih« zgodb »malega človeka«. Saj je vsaka življenjska zgodba zanimiva, a kljub vsemu je na mestu vprašanje:

»Koga zanima 2345-ta ponovitev »zanimive« pripovedi vaškega tajnika Aljaža Dolgočasnika v Donjem Nezanimivniku?«

»Boste porabili svoj dragoceni čas za 11.890-to ponovitev vsakdanjega življenja Mitje Nikolislišnika iz Gornjega Kjeježe?«

Bi vi kupili zbirko knjig teh pripovedi?

Se mi je zdelo. Torej tega ne pričakujte tudi od drugih.

5.1. Grehi in grešniki

Ne bom vas mučil s tem, kakšne napake zagrešijo neprevidni avtorji. Raje pljunimo v roke in se jim izognimo. Tukaj predstavljeni primeri so samo delovni primeri in vsaka podobnost z morebitnimi literarnimi deli je zgolj naključna.

Pri pisanju romana ali tudi daljše zgodbe si verjetno pomagata s sinopsisom ali vsaj okvirno idejo. V dobi računalnikov in informacij na dosegu roke je marsikaj lažje.

Kljub vsemu pa vsa ta dosegljivost na klik ne ukinja potrebe po študiju. Upam, da si za malce daljše delo naredite seznam »igralk« in »igralcev«, lokacij, časovnico dogajanja ipd.

Naj predstavim hipotetični scenarij vaše nove uspešnice.

Spisati želite roman o dvornih spletkah na dvoru celjskih grofov na vrhuncu njihove moči. Spletke med velikaši se vedno dobro berejo. Mali ljudje uživajo, ko si veliki zarivajo nože v hrbet. Radi imajo, kako varajo en drugega.

Kakšen je postopek, preden sploh začnete graditi okostje zgodbe?

Ljubezenska prigoda Friderika II in Veronike Deseniške je precej intrigantska, a že kar nekajkrat literarno obdelana. Kaj boste storili? Zgodovina je odstrla kar precej megle, vendar je še vedno dovolj streliva za zanimivo zgodbo.

Ženske so zaljubljene v takšne prigode in ne bodo jezne, če jim ustrezete s čim eksotičnim iz domačih logov. Če ne veste, Celjski so marsikaj uredili s svojo ženitno diplomacijo. Do moči niso prišli, ker so takšni frajerji z bridkimi sabljicami, temveč predvsem s čari svojih žensk, ki so bile prisiljene skoraj v prostitucijo za politične ambicije svojih moških sorodnikov.

Pa naj še kdo reče, da politika ni prostitutka!

Kako boste zgrabili za roge takšnega pripovednega bika?

Najprej boste pobrskali po spletu in zbrali vse informacije o obeh udeležencih. Ravno na spletu se valja kar veliko informacij. Bo to dovolj?

Najbrž ne. Spoznati morate takratno dvorno etiko, življenje v srednjeveškem Celju in na drugih lokacijah dogajanja. Predvsem ne smete pozabiti na čisto običajne stvari, kot je morebitno umivanje, hranjenje ali oblačenje. Veroniki Deseniški zagotovo ni na tla padla zobna ščetka in tudi vložkov ni menjavala. Če želite podrobnosti, vam ne uide tudi kakšen obisk muzeja ali debata s strokovnjakom za tisti zabavni čas.

Naj vam znalec izpove, kako naj bi bilo takrat po mnenju stroke. Presenečeni boste, kako vam bodo radi brezplačno pomagali. Ob objavi knjige se jim ustrezno zahvalite v obliki navedbe vira in seveda brezplačnim podpisanim izvodom knjige. Ljudje imajo zelo radi, če se na primeren način ceni njihov trud.

Če bo vaša zgodba malce bolj širokopotezna, vas čaka še študij širše zgodovine in kar veliko predanega iskanja. Kdo je s kom jahal v boj, kdo ga je komu zaril v hrbet, kdo je s kom skočil v posteljo, koga so slekli iz kože in podobne radosti tistega časa morate znati na izust, tudi sredi noči.

Mislite, da ne potrebujete podrobnosti?

Pa še kako so potrebne. Natančna literarna rekonstrukcija časa dogajanja vaše zgodbe je tudi priča o vaši verodostojnosti. Ravno to je avtorjeva najpomembnejša valuta. Poigrajmo se malo!

Čas Ulrika II Celjskega - V grajski pekarni pripravijo lepe koruzne hlebce in skuhamo fino krompirjevo juho, za vrhunec pa postrežejo z buteljki. Pred vse položijo fini srebrni pribor.

Če v gornjem odstavku niste opazili lapsuse, je mogoče bolje, da še ne začnete pisati prigod iz naše slavne srednjeveške preteklosti.

Celjski grofje so »luzerji«, raje pišem o antičnem Rimu.

Mogoče imate celo prav, saj smo se, glede na množico srednjeveških zgodovinskih in fantazijskih romanov, že malce prenajedli tega zabavnega zgodovinskega časa. Posebej me zabavajo ameriški avtorji, ki radi za Evropejce pišejo evropsko zgodovinsko fikcijo. Za pokanje od smeha! Še zlasti takrat, ko dodajo še svojo politično korektnost. Tako na dvor sredi 10. stoletja postavijo temnopoltega viteza v spremstvu azijske morilke.

Kako se lotite antike? Navdušeno se recimo primete zgodbe, ki se bo dogajala v antični Emoni. Najprej je dobro vedeti, da je bila Emona sprva vojaška postojanka, ki se je naravno razvila v naselbino. Zagotovo je ne morete počastiti s Cezarjevim obiskom, saj je bila ustanovljena dobrih 50 let po njegovi smrti (saj veste - *Et tu, Brute?*). V tisti čas tudi ne morete postavljati recimo krompirja ali svinjskih zrezkov. Še potice in kranjske klobase z zeljem niso poznali. Pa na ljubljanski motovilec pozabite.

Pri opisovanju rimskega dogajanja se ognite sodobni »ljubanocentričnosti«. Antična Emona je bila takrat daleč od centra sveta. Predvsem pazite pri imenih, saj še ni bilo Marij (bili so Mariji), Janezov, Mick ali Lojzov. Tudi Pia, Teja, Izza in podobne so še bila praparameciji. Priporočam kakšen vir o rimskih imenih.

Tudi klenih slovenskih kmetov še ni bilo.

Znova vam priporočam za ambicioznejše literarno delo vajo iz prebiranja virov o tistem času, obisk muzejev, srečanje s kakšnim strokovnjakom in seveda brskanje po arhivih. Pozabite, kar ste videli v ameriških filmih in nadaljevanjih.

Seveda od vaše zgodbe ne pričakujemo, da bo zvesta zgodovinska kronika. Saj, pri svetnikih, ne pišete strokovnega dela, temveč leposlovno delo. Kljub vsemu pa mora logika pripovednega okolja držati vodo.

Mogoče niste ljubitelj zabavnih antičnih in srednjeveških časov.

Imate raje norosti 20. stoletja?

Prva svetovna vojna je po krivici spregledana, mogoče zato, ker ni bilo partizanov in domobrancev, zaradi katerih si v lase skačejo zafrustrirani nesposobneži.

Vsekakor ne morete omenjati temnopolnih pilotov v zračni bitki prve svetovne vojne, ker jih v tistih rasističnih časih pač ni bilo. Tudi ameriška vojska sredi leta 1916 ni bila niti blizu Evrope, saj so prvi ameriški kontingenti prišli šele spomladi 2018.

Tudi specialci, recimo Mornariški tjunji, so se še valjali po očetovih genitalijah. Zato nikar v leto 1916 postavljati reševalne akcije ameriškega generala iz nemškega ujetništva s skokom padalcev v nemško zaledje. Še huje je, če bi generala reševali iz italijanskega ujetništva, saj je Italija leta 1915 zarinila nož v hrbet svojim dotedanjim zaveznikom in v vojno stopila na strani antante. Še tako briljantno povedana zgodba izpade ob prej omenjenih premisah popolno potovanje v deželo *Debilano*. Takrat še ni bilo niti padalcev, niti Američanov v nemškem ujetništvu, a Italijani se niso vojskovali proti zaveznikom.

Vam diši Soška fronta? Hočete dobiti subvencijo za opisovanje junaštev slovenskih fantov na strani zaveznikov? Ta bo malce težka, kajti večina Slovenije je bila pod Avstro-Ogrsko in ta ni bila na zavezniški strani. Redki so bili na italijanski strani fronte in so služili samo za »kanonfuter«. Glede njihove vloge dobro proučite vire.

Če vas mika »čudež pri Kobaridu«, ta ne gre brez Nemcev. Ste vedeli, da je znani nemški general Ervin Rommel sodeloval v tistem preboju? Kot mladi poročnik je kolovratil pri Kolovratu. Če ga omenjate, ne uporabite njegovega znanega naziva Puščavska lisica. Tega je dobil zaradi svoje avanture v letih 1941 do 1943 v puščavah Severne Afrike.

Vas zanima ljubezenska prigoda srednješolke iz Trsta iz leta 1905? Bi opisovali njeno ljubezen do postavnega sošolca, najpopularnejšega športnika na šoli? Težka bo, saj so bila dekleta v tistem času strogo ločena od fantov in zagotovo ni bilo popularnih športnikov.

Dragi moji, tudi v Sloveniji imamo še veliko zanimivih možnosti za pisanje zanimivih pripovedi in ni nujno, da se predate ničkolikokrat prežvečenemu literarnemu izlivanju o trpljenju klenega kmečkega življa ali travmah majhnih nesposobnežev. Tudi vsa zgodovina slovenstva ni zgolj boj na zemlji.

Vam težim z »moškimi« temami? Pa poskusimo drugače!

Kako izpade ljubezenska zgodba o ženski, ki leta 1855 zamudi na zmenek zaradi čakanja v vrsti na volitvah za angleški parlament? Mogoče jo je njen zaskrbljen izvoljenec klical iz govornice, a se ni oglasila na telefon. Ubogi on. Saj bi mogoče poskusil, a leta 1855 še ni bilo telefonskih govornic, niti volilne pravice za ženske. Gospod Graham Bell je daljnega prednika »touch screena« izumil šele leta 1876, a še kar precej let je minilo do uporabnega razmaha telefonije. Zaskrbljeni Will leta 1855 svoje Mary ni mogel iskati s telefonom. Niti s telegrafom ne, saj nikoli ni bilo akcije »Telegraf v vsako slovensko vas«.

Se vam lahko leta 1903 zgodi, da z avtomobilom dohitite izvoljenca in se mu izpoveste, ko vam je malo za hec pobegnil s konjem? »Malo sutra,« bi rekli naši južni sosedje. Leta 1903 so bili avtomobili silno neergonomična prevozna sredstva. Glasno so ropotali, se tresli, iz njih se je obilno in smrdeče kadilo, a premikali so se po polžje. Tudi vašemu možu leta 1911 ne morejo vzeti šoferskega dovoljenja, saj česa takšnega takrat še niso poznali. Tudi registrskih tablic niste mogli skrivati, ker jih pač ni bilo.

Leta 1919 niste mogli v lekarno, da bi za svojega dragega vzeli škatlico penicilina. Penicilin je leta 1928 odkril Alexander Fleming (in za to odkritje je dobil Nobelovo nagrado). Šele na začetku 40-tih let 20. stoletja se je začel praktični razmah proizvodnje penicilina in drugih antibiotikov. Pozabite na virozo v Prešernovem času. Beseda virus se je pojavila bistveno kasneje.

Ja, tako zabavno je bilo v starih časih. Z malce nespretnosti se vam lahko v pripovedi zaredijo kolonije neumnosti. Z njimi pa ... adijo verodostojnost.

5.2. Svetla prihodnost

Spisali ste čudovito ljubezensko zgodbo o hrepenenju, lokacija scene je orbitalna postaja okoli planeta Pluton. Mimogrede opisujete nadloge Plutonove atmosfere, nevarnost sončnega vetra in seveda ste navdušeni, ker ste v okolici najbolj oddaljenega planeta sončnega sistema.

Vidite, nič od tega se ne more zgoditi. Pluton že nekaj let ni planet. Znanstvenik ali astronom leta 2157 gotovo ne bo uporabil besede planet, temveč morebiti planetoid, planetič ali mali planet. Toliko milijard kilometrov od Sonca tudi ni omembe vrednega sončnega vetra. Naša zvezda je tam samo najsvetlejša zvezda na nebu, le nekajkrat svetlejša od naše polne lune. Torej ni nevarnosti oslepitve ali poškodbe zaradi kakšnega sončnega sevanja. Tudi Plutonova atmosfera ni nekaj dramatičnega, saj je sploh nima v obliki omembe vrednega plinskega ovoja. Vsi nam domači plini so tam v obliki trdnine. Naj se za namenček zgodi, da se vam pri poskusu klika svoje drage v orbito odlomi gumb mobilnega telefona. Takšne smešnosti sodijo v limonade tipa Dr. roman.

Tudi upravljanje vesoljske ladje leta 2392 ne bo odvisno od mehanskih tipkovnic, kjer se odlomi »enter« ravno v trenutku potrditve ukaza za beg izpred drvečega kometa. Tudi supermoderno energetska polje za varovanje vesoljske postaje ne more crkniti zaradi pregorele varovalke ali nabave pri

najcenejšem ponudniku, ki je namesto železa vgradil papir.

Med sprehodom po vesoljski ladji se nikakor ne morete spotakniti ob razsute fascikle. Resno razmislite o ideji, da gonite metlo in se v vas zaleti robot s kupom map z dnevnimi poročili. Že danes v Intersparu prodajajo robotske sesalnike. Firma, ki za nekaj 10 milijonov evrov zgradi vesoljsko ladjo, bo gotovo odštela še nekaj 100 evrov za avtomatizirano čiščenje.

#

Okoli leta 2200 bo naše življenje najbrž precej drugačno, kot je danes. Takrat pisatelj skoraj zanesljivo ne bo od jeze razbil tipkovnice. Tudi baterija v mobilniku se ne bo izpraznila. Vrla dama zagotovo ne bo mogla tarnati zaradi slabe izbire v hipermarketu, ko je preživela padec 20 km asteroida in se ji je odlomila peta na čevlju. Takšna skala eliminira vsako potrebo po veleblagovnicah.

Ste ljubitelj apokalipse? V romanu opisujete prigode moža in žene, ki se znajdetta tisoče kilometrov vsaksebi, ko v naš planet trči asteroid? In potem se, tik pred dokončnim koncem, slišita preko mobilnega telefona in si izmenjata še zadnje patetične vzdihne ljubezni. Ob trčenju skale za resetiranja življenja gredo najprej v franže telekomunikacije. Danes tako nepogrešljivi »touch screen« je prva stvar, ki postane neuporaben kos plastike, stekla in kovine.

Pravzaprav bi se sesula družbena ureditev celega sveta že zgolj ob novici, da nas bo poljubil smrtonosni kos vesoljske kamnine in mi nimamo sredstev za preklic zle usode.

Opisovanje družbe brez razslojenosti je samo smešna utopija. Strici Orwell, Huxley ipd. so s svojo vizijo žal bližje resnici od pocukranega raja za vse. Ljudje smo plenilci in tako se bomo vedno obnašali. Vsaka nova tehnologija se najprej uporabi za plenjenje, šele potem so na vrsti morebitne plemenitosti.

Nikoli ne bo tako, da bi vsi delali, kar hočejo in imajo vse, kar hočejo. Napredek bo šel vedno v smer, kjer bo bogatejši 1% populacije imel še več, njihov delež v skupnem premoženju se bo večal, a najrevnejši bodo vedno nekako na meji prenevarnega upora. Socialni inženiring je znanost prihodnosti. Saj menda na verjamete vsega, kar je na TV ali piše v Cosmopolitanu? Ali pač?

Zamislimo si scenarij. 2.500 let po katastrofi preživeli dosežejo civilizacijski nivo, da začnejo raziskovati preteklost. Osupli so nad ostanki stolpnic.

Napaka!

V 2500 letih ni možno iz dna do razvitejše civilizacije. Večja, kot je katastrofa, popolnejši je reset, daljše bo obdobje teme in divjaštva. V vmesnem času ponovnega vzpona, recimo iz reprize kamene dobe, bi izginili vsi sledovi naše civilizacije.

Naša mesta bi brez sledu odstranila teta erozija. Po res dobrem sesutju civilizacije, kot je recimo posledica padca konkretnjšega nebeškega kamna, bi peščica preživelih hitro pristala še nižje od kamene dobe. Nekatera nenavadna arheološka odkritja in mnoge čudne legende nas napeljuje k temu, da je nekoč že prišlo do temeljitega resetiranja civilizacije. Skratka, idej za pisanje je obilno!

Naj vam v zvezi s tem podam resnično zgodbo o usodi Anglije, ko so se Rimljani sredi 5. stoletja umaknili iz Otoka. Ob splošnem padcu Pax Romana in vzponu barbarstva je izginila trgovina. V eni sami generaciji se je omikano, rimsko vzgojeno ljudstvo, znašlo dobessedno v kameni dobi.

Mesta je prerasel plevel, kultura je izginila, civiliziran način življenja, omika in družbena organizacija so padli na stopnjo plemenske skupnosti. Vse je šlo v *maloro* in domačini so se naslednjih 500 let pobirali v iskanju nekdanje luči omike. Torej nikakor ne morete spisati zgodbe o omikani kulturi v Angliji leta 550, ker je ni bilo. Viteštvo v Londonu leta 650? Mogoče v kakšni drugi galaksiji daleč, daleč stran ...

Po dovolj konkretno globokem padcu civilizacija potrebuje ustrezno količino časa, da se človeštvo potegne iz brezna tolčenja kamen ob kamen. 3000 let po globalni katastrofi bi mogoče obstajale plemenske skupnosti z množico legend o božanski preteklosti in čudesih. Vse te legende bi obstajale v obliki ustnega izročila, saj bi pisava izginila že v eni sami generaciji. Tehnologija bi se spremenila v čarovnijo v približno dveh ali treh generacijah. Mogoče ste že slišalo za t.i. »kargo kult«.

Vsekakor si je dobro pri poskusih pisanja utopične ali katastrofične prihodnosti pridobiti dovolj znanstvenih dejstev in razmišljanj. V takšen svet lahko umestite ljubič ali akcijo. Zagotovo velja - naslanjanje zgolj na filmske kataklizme ni modro početje.

Banalno okolje z banalnimi liki, ki nastopajo v banalni pripovedi z banalnim zapletom prinese samo banalen rezultat - nabiralec prahu.

5.3. Najstništvo, nadnaravnosti, nenaravnosti ter nad- in podbitja

Najstniška literatura ni samo osvetljevanje tegob mladih iz vseh zornih kotov. Zadostuje že ena tragična zgodba s samomorom. Zadnje čase so popularni najstniški nadnaravni trilerji, distopije, drame ipd. Vsekakor se je dobro namnožila kakovostna trivialna literatura, ki ji rečemo najstniška fikcija. Vmes je nekaj pofla, a to ne kvari splošne slike, ki je precej bogata.

Večino del so spisala dekleta v najstniških ali zgodnjih 20-tih letih. Noga obetajo.

Fantov je malo manj, kar je zanimiv fenomen, ki ga tukaj ne bomo razložili.

Vsekakor je to zanimiva tematika za sociologe.

Še pri nas je prišlo v knjižnice nekaj del nadobudnih pisateljic, ki so svoja dela končala na koncu osnovne ali začetku srednje šole.

Če vas zamika pisanje v okviru najstniške (nad)naravnosti, se vedno posvetite vprašanju ciljne publike. To so predvsem dekleta med 13 in 20 leti, torej populacija zadnjih teh let osnovne šole, srednje šole in začetka študentskih let.

Najstniški generaciji se dogaja čustveno hrepenenje, tegobe odraščanja, izkušnja drugačnosti ter iskanje sebe in svojega mesta v svetu. Najraje imate sporočilo »Ljubezen vse premaga« in vseč so vam močne vrstnice, s katerimi se lahko poistovetite.

Naj najprej razbijem kliše glede nadnaravne najstniške literature. Kot pri vseh vrstah literature, je tudi tukaj delež kakovostnega branja. Nikakor se ne sme vsega zmetati v koš nepriporočljivega pofla.

V nadnaravnih zgodbah nastopajo močni (nad)naravni liki, personifikacija nezavednih hrepenenj po močnem fantu. Ti fantje so se tja preselili, ker je realnost glede tega precej kislja. Saga Somrak ni dosegla takšnega uspeha zaradi vrhunske literarne estetike, saj gre za poflasto pisanje. Njen uspeh temelji na spretnem scenariju boja močnih fantov za naklonjenost običajne punce, takšne, kot ste same.

Somrak je zelo daleč od literarne veličine, a komu mar? Ljudje so glasovali z denarnicami.

Če se puncam dogaja mečina, se vam, fantom, dogaja trdnina, torej velike puške, ogromne sablje in vse vrste živih, delno živih in neživih pošasti. Čtivo za mladeniče vsebuje obilje boja za prostor pod soncem, za status vodilnega v krdelu.

V literaturi za predadolescentne najstnike (do 14 let), ki še ne kukajo za dekleti, je polno pošasti, ogromnih robotov, adrenalinske akcije in ljudi idealnih telesnih proporcev.

Za malce starejše, ko se jim pojavi naravni interes za dekleta, pa ta niso odtis vaših sošolk, temveč so predstavljena kot ideal fantovskega hrepenenja po brezhibnem telesu.

Fantje 14 do 17 let sanjate o 90-60-90 modelih, a 14 do 17-letnice **niso** takšne. Zaradi tega imate na voljo ogromno možnosti za pisanje zabavnih prigod.

V nadnaravnih delih za mladež imamo vampirje, volkodlake, demone in druge nadnaravnosti. Spretni avtor(-ica) v te nadnaravnosti skrije alegorije in metafiziko realnosti. Pri pisanju takšnih del je ključno, da imate vsaj nekaj znanja o teh folklornih elementih in jih znate smiselno uporabiti.

Pri uporabi teh nadnaravnih, oziroma nenaravnih elementov, bodite sistematični, natančni in ko enkrat postavite zakone takšnega sveta, se jih ves čas držite. Vsaj v grobem morate nekako razložiti delovanje nadnaravnega v vaši zgodbi. Ta mora imeti neko notranjo logiko, sicer bo vaše delo izpadlo precej neresno in poflasto.

Ključnega pomena so liki. Zlasti gradnja likov nadnaravnežev je zelo zahtevna. Na tej stopnji se plevel pofla najhitreje loči od zrn kvalitetnejše literature.

Kako predstaviti izkušnjo in osebnostne travme tisočletje starega vampirja? Kako izraziti hrepenenje volkodlaka? Kako pokazati razdvojenost junakinje, izbranke za varovanje našega sveta pred svetom nadnaravnega, ko mora izbirati med svojo ljubeznijo in zaupanim ji svetom?

Poigrati se morate s precej zahtevnimi izzivi. Ravno obvladovanje teh izzivov loči bisere od blata. Nadnaravno mora biti del zgodbe, sicer gre samo za še eno običajnost, prebarvano s plaščem nadnaravnega.

Seveda vam ne uide spoznavanje z osnovnimi folklornimi značilnostmi vampirjev, demonov, volkodlakov in ostalih legendarnih bitij. Če želite svojemu delu dodati ščepec dodane vrednosti, se pozabavajte z lokalnimi legendami. Najdite kakšno srednjeveško ali starejšo neobičajnost in iz nje naredite zgodbo za 21. stoletje. Pokukajte v svet slovenske mitologije, v svet Pehtre, Jage babe ali Troglava.

Nikakor ne pozabite na čustvene intrige in seveda sporočilo:

»LJUBEZEN VSE PREMAGA.« Tudi tragična.

Mogoče je dobro, da se na začetku pisateljske poti ne mučite z izvirnostjo za vsako ceno. Če je vaša zgodba podobna literarnemu hitu, naj vas to ne skrbi. Bralci, tudi odrasli, imamo veliko raje kakovostno že videno kot neužitno literarno mineštro, ki je posledica izvirnosti za vsako ceno, tudi berljivosti.

5.4. Zaključna nota vedežnika

Prišli smo na konec poglavja. Veliko literatov je drugače odlično pripoved z vrhunskimi liki ubilo s površnim okoljem dogajanja zgodbe.

Tukaj predstavljena priporočila ne veljajo samo za žanrsko, oziroma trivialno literaturo. Tudi zgodba, ki cilja na višja estetska in umetniška merila in se dogaja v kakšnem zgodovinskem obdobju, se lahko zalomi zaradi nepoznavanja časa dogajanja.

Zastoj hvala literarnega kritika o vrhunskem jeziku, veličastni metafiziki, če je literarni Herman II s srebrno žlico jedel krompirjevo juho in zraven razlomil koruzni kruh, postregli pa so tudi iz buteljke Laškega rizlinga letnik 1530.

Naj se vam torej ne zgodi pečen krompir na gradu celjskih grofov, ljubezen do padalca leta 1915, čakanje na telefonski klic leta 1850 ali pokvarjena koruza v času rimske Celeie.

Ključna je združitev domišljije, splošnega znanja o vsem, zdrave pameti, obrtniške veščine in vaje.

<CINIZEM>Nekateri na literarnem Olimpu gojijo prepričanje – pisateljstvo je vzvišena hermetično čudodelna magija, namenjena posebej posvečenim, od izbrancev nebes blagoslovljenim velegenijem. Pisatelj je mitološka oseba, ki v soju sveče iz sebe pošilja od muze navdahnjeno ekstra estetsko vzvišenost o trpljenju svoje božanske, popolnoma nerazumljene duše.

! Njegovo delo bo vrhunska umetnina, kajti samo iz trpeče duše se rodi neprecenljivo estetski presežnik, nevreden nerazsvetljenih bedakov, gomazečih po ničvrednem svetu kapitalističnega pohlepa. Vrhunska umetnina pa bo zablestela nekako 50 let po avtorjevi tragični smrti (priporočajo cirozo jeter, jetiko, pljučni rak, lakoto in podobne umetniške smrti). In potem bodo angeli vzdrhteli ob odmevu te neizrekljive veličine.

Če je literarno delo uspešnica, pretopljen v kapitalistično bogat finančni tok, gre zagotovo za pofl, nevreden U od umetnosti, a avtor je vreden kastriranja z skrhamo žiletko. </CINIZEM>

6. Obrtniška delavnica

Izklopimo torej cinizem in se podajmo v našo obrtniško delavnico!

Zgornji zapis je namenjen krajšemu predahu, zagotovo zveni bolje od oglasov za pralni prašek ali prehranska dopolnila za večno mladost po 40. letu.

Noben umetnik v naši deželi ne bi smel trepetati za svojo eksistenco, kajti umetnost je ustvarjalnost in ta je temeljni pogon družbenega napredka.

A do umetniškega slovesa se pride skozi mukotrpno obrtniško vajeništvo. Čaka vas precej zavrnitev, neuspehov ipd, a če radi pripovedujete zgodbe, vas bo vsak neuspeh samo podžgal in želeli boste napredovati. Naslednja poglavja so namenjena zadovoljitvi želje po napredovanju.

Skozi nadaljevanje tega elementarnega priročnika bomo ostali v blatu obrti. Dobra proza se začnejo z obrtjo.

Najprej vas čaka epsko potovanje skozi obrtniško vajeništvo, pripravništvo in mojstrstvo. Šele potem imate upanje na preseganje mejá, dotik verodostojne estetske kakovosti.

Mejo lahko prestopiš, ko stopiš ob njen rob. Ko poznaš pot do roba, veš, kaj je pod tabo in kaj te čaka na poti preseganja.

Presegate lahko žanrske meje, ne pa dobrega okusa.

Skratka, podajamo se na pot spoznavanja z osnovami. Ne boste se seznanili s hermetičnimi veččinami, temveč z obrtniški orodji in postopki. Saj veste, kako gre pri prostozidarjih ... Mi si bomo tukaj naredili svojo ložo *prostopisarjev*.

6. 1. Tehnologija podajanja zgodb

Uporaba besede tehnologija je kar ustrezna. V tem priročniku boste spoznali temeljne tehnološke postopke pisateljske obrti. Videli boste, kako preprosto in istočasno zapleteno je vse skupaj.

Najprej se je rodil Talent. Ta je sicer silno zabaven mož, a od njega ni nobene koristi, ker ničesar ne zna storiti. Talent je moral spoznati gospo Vajo in gospoda Vztrajnost in Obrtnika.

Skupaj so po pretočenem znoju doživeli razsvetljenje – užitno prozno delo.

6. 2. Ne ubijajte bralcev z opisovanjem

Bralci ne marajo preveč zaspanega besedila in nočejo, da jih žalite z izlivom čudenja ob vsakem obcestnem kamnu. Opisovanje se rado izrodi v izgubo bralčevega fokusa.

Najlažja pot do prozne uspavanke, in s tem odvrčanje bralcev od branja, je neskončno opisovanje. Takšno opisovanje je še posebej moteče, če je raztegnjeno preko nekaj strani, kjer se ničesar ne zgodi. Ne dovolite, da vaše pisanje postane sredstvo za uspavanje ljudi, ki jih drugače muči nespečnost.

Ključni stavek:

NE OPISUJ, TEMVEČ PRIPOVEDUJ!

Načeloma je opisovanje prebavljivo samo v primeru, če je RES pomembno za tok zgodbe. Včasih pač ne gre brez tega. A zavedajte se, opisovanje je vedno možno zreducirati na nemoteč obseg, namenjen premoru ali prelomu zgodbe. Preveč in prepogosto nanizano opisovanje samo odganja bralčevo pozornost. Posebej hudo je, ko avtor želi pokazati svoje poetične veščine in opis začini z nadležno brezštevilnimi zaporedji pridevnikov, prislovov in ne preveč izvirnimi prisposodobami. Grdo postane zlasti takrat, ko hoče naučeno z delavnice poezije nekritično stlačiti v prozo. Pasaže predolgega opisovanja so prepoznavne že na prvi pogled. Izkušeni urednik, ki živi od prodaje literarnih izdaj (kjer se dela z javnimi sredstvi, vedno ne veljajo običajna pravila), jih bliskovito prepozna in vaše delo potuje od mize do koša. Samo milostni urednik, ki v obilju dolgočasne solate vidi zrnce zanimive pripovedi, vam bo vljudno predlagal redukcijo.

Zanimiv način, kako se izogniti opisovanju, je dialog mojster - vajenec. A pozor! Če mojster skozi deset strani opisuje vajencu, kako so videti obcestni kamni, to ni dialog, temveč monolog, namenjen uboju dobrega okusa. Enakovredno mojster - vajenec je tudi t.i. buddy - buddy slog (partner - partner oz. kolega - kolega).

Ne bom vam preveč nakladal, dajem vam praktični primer in sami oceniti, kaj je lažje za branje.

Erik je v tej peklenski vročini pod žarkim poznopoletnim soncem neizmerno in neponovljivo trpel peklenske muke. Suha, zdaj že boleče pekoča, na dušo trkajoča žeja, mu ves čas pošilja misli na popotovanje v rodovitno rodno deželo izpod s snegom pokritih vršacev, kjer so hladni potočki veselo žuboreli in namakali prelestno zeleno rodovitno pokrajino, polno omamnega razkošja pisanega gorskega cvetja, razbohotenega ravno v tem pravljličnem letnem času. Škripanje ostrega peska pod težkimi čevlji ga ves neskončno pretakajoč božji čas zemeljskih muk opominja na neizmernost puščave, neusmiljeno raztezajoče na vse štiri strani jasnega, z žarko bleščečim soncem ožarjenega neba. Silna vročina je zaradi tega rumenkastega odtenka oceana peska še toliko hujša, brezobzirna in ubijalsko utrujajoča. Samo neskončne sipine od suhega vetra, ki nosi droben pesek in še dodatno izsušuje že tako kot poper suha usta. Poleg neznosne, na meji zdržljivosti pekoče žeje se je začela oglašati se krvoločna lakota praznega želodca. Kruljenje želodca, saj je bil že od včerajšnjega popoldneva brez živeža, se meša s trpečimi mišicami pod težko viteške oprave. Kaj bi dal za enega od domačih potočkov žuboreče, prijetno hladne in čudovito osvežilne vode? Mu je res bilo treba tega? Je resnično moral v to vojno za čast in slavo? Mogoče je ostal edini preživeli. Edini, ki se je izmuznil zasedi in krvavemu pokolu. Sam je, popolnoma osamljen sredi te neizmerne puščavske tišine, ki jo občasno prekine samo krik kakšne redke puščavske živali ali nov sunek zoprnega vročega vetra.

Zgoraj imamo 24 vrstic besedila brez enega samega dialoga, vse v enem dolgočasnem odstavku. Poskusite z branjem. Verjamem, težko in mučno je. V vseh teh vrsticah se praktično nič ne zgodi. Ta odsek je še milosten, saj vas nočem moriti s polno dozo tovrstnega balasta. Različni avtorji imajo bolj ali manj silne navdihe opisovanja nepotrebnosti. Mnogi uporabijo po lastnem mnenju barvite opise predmeta svojega literarnega dela. Živijo v iluziji lastne inovativnosti, slikovitosti ali celo poetičnosti. Nekateri mislijo, da s tem ilustrirajo trpečo dušo na preizkušnji. Najbrž se ne zavedajo, da takšno opisovanje ukine željo po nadaljnjem branju.

Odsvetujem vam podajanje takšnih črev v imenu nekakšne umetniške vizije.

Ko sem že pri tem, seznanim še s poetičnim načinom uničevanje bralčeve dobre volje.

Vstopil je skozi slikovita, filigransko rezbarjena vrata, nekakšen veličasten portal iz božanske sfere angelskega nadbivanja v moj zemeljski kotiček životarjenja. Njegova dehteča hoja je poudarila oslepljujočo mogočnost fizične silnosti športnika, prekrito z omamnim sijem božanske surovosti zmagovanja. Oprijet športni dres ovija prelesten, gotovo od bogov izklesan mišični život, je šepetal presunljivo simfonijo zapeljivega nasmeška. Obstal je in njegove prečudovite sinje oči se me pobožale kot čudežen napoj angelskega poljuba. Čutila sem silno ljubkost božje navzočnosti. Njegovo dehteče zemeljsko bivanje me je opijaniilo do meje izgube moje človeške razsodnosti.

Usmilil sem se vas, potniki na potovanju do pisateljskega Olimpa, samo s kratkim zapisom, a zlahka bi takšne »dehteče« litanije vlekel še skozi celo stran. V tem »liričnem« opisu lahko najdete skoraj vse možne obrtniške napake. Najprej je tu naštevanje, potem uporaba ne preveč spretnih prisposodob in na koncu še čistokrvno mučenje bralčeve potrpežljivosti.

Zdaj pa naredimo oba primera bralcu prijazna. Kaj moramo spremeniti?

Najprej moramo počistiti v sebi in imeti v umu sledeče zapovedi:

- 1) Z nepotrebnim opisovanjem bralcu kažete pomanjkanje lastne domišljije.
- 2) Z manj opisovanja povabite bralca, naj sam ustvari lastno vizijo vašega literarnega sveta. Zagotovo lahko zaupate ljudem, ki so zaupali vam in vzeli v roke vaše delo.
- 3) Če že morate kaj opisati, potem to storite skozi pripoved – **Pripoveduj in ne opisuj!**
- 4) Če se kljub vsemu ne morete izogniti opisovanju, potem vpeljite dodaten lik ali dogajanje, s pomočjo katerega boste opisovanje izvedli preko pripovedovanja. Kjer je dogajanje postavljeno v domišljijski svet, je včasih treba opisati svet dogajanja in se je treba znajti, da najdete primerno ravnovesje. Samo, pri vitezovem buzdovanu, ne podajajte neskončnih opisov.
- 5) V primerih, ko ne morete vnesti dodaten lik, opisovanje nekako ločite od zgodbe, da bodo bralci imeli izbiro.

Tako napolnjeni z modrostjo se skupaj posvetimo prejšnjima primeroma.

Zagrizimo se v prvi primer. Očistimo ga balasta! Najprej naredimo analizo – kaj želi tistih 26 standardnih stavkov povedati? Kaj je omembe vrednega?

Gre za pripoved o vitezu Eriku, ki po izgubljeni bitki tava po puščavi in razmišlja o svoji rodovitni rodni deželi izpod visokogorskih vrhov.

Možnosti sta dve. Opisano del lahko spravimo v kratek odstavek ali pa mu med tavanjem po puščavi ustvarimo družbo. Poigramo se z obema možnostma.

Najprej redukcija opisa brez posegov v pripovedno nit.

V tej nepregledni puščavi je Erika gnala naprej zgolj misel na domačo rodovitno deželo pod visokimi vršaci. Padli so v zasedo in verjetno je edini preživeli. Zdržati mora pekleno vročino, žejo, lakoto in se izviti iz te mrtve pasti.

Uvedimo še en lik, naj bosta dva preživela in jima prisluhnimo. Torej, naj bo buddy – buddy slog:

Helmut prekine Erikovo razmišljanje o domači deželi pod visokimi vršaci:

»Povej mi, kako smo lahko ravno sredi puščave tako neumno padli v zasedo?«

Erik suho zakašlja:

»To ni bilo težko. Odhoda dvesto vitezov ne moreš skrivati. Po zadnjem pokolu je bilo samo vprašanje časa, kdaj in kako se bodo maščevali. Oni so vojščaki puščave, mi pa ne.«

»Od žeje mi gori v grlu,« zastoka. Erik dvigne utrujen pogled v jasno nebo in z roko s čela potegne srage potu:

»Še dobro, da sva odvrгла oklepe. Na tej peklenski vročini bi naju že zdavnaj pobralo. Kaj bi dal za en sam potoček moje rodne doline!«

»Ne vem, zakaj se podimo po tej puščavi, ko imamo tako lepo in rodovitno deželo?«

Tako lahko preko dialoga in neobveznega kramljanja dveh vojnih *kameradov* izvemo marsikaj, kar sicer ni pomembno za samo zgodbo, jo pa popestri podajanja skozi živ dialog. S pripovedovanjem se izognemo nadležnemu mučenju z opisovanjem. Takšen način je dober prehod iz enega do drugega pomembnega dela zgodbe. Mimogrede lahko na ta način likom damo nekaj življenja in s tem globine.

A pozor! To so samo vmesne prekinitve, ne smejo pobrati vse pozornosti in s tem raztrgati glavno nit pripovedi. Ne ujemite se v past pretirane fragmentacije zgodbe.

Kako prej predstavljen primer »poetičnega« mučenja spravimo v užitno obliko?

Najprej se vprašajte, kaj sploh želite povedati? Torej – kaj sem želel povedati z omenjenim odlomkom?

Odgovor je na dlani – želel sem poudariti fascinacijo ob pogledu na vstopajočo žensko. To fascinacijo lahko prikažemo na različne načine.

Znova lahko vzpostavimo še podporni lik in mu izpovemo svojo fascinacijo. Lahko dodamo kratko pesem ali pa zgolj kratek opis in zanj izberemo dovolj močne besede. Če pišemo za odraslo publiko, si lahko dovolimo tudi kakšen malce bolj masten izraz. Pri ustvarjanju za mladež je treba popaziti, ker so dušebrižniki še posebej občutljivi na »pičke«, »riti« in »joške«. Ni problem, če deca berejo o vrtnju mečev po sovražnikovem drobovju ali trganju glav, a je hitro škandal, če kdo samo namigne, da se ljudje ne razmnožujejo kot parameciji.

Torej preizkusimo.

Najprej uvedba dodatnega lika, s katerim skupaj cedimo sline.

Oba z Majo sva ostali razprtih ust in izbuljenih oči, ko je skozi vrata vstopil fant iz sanj vseh deklet na šoli v dresu, ki več razkaže kot skrije. Maja me sune pod rebra:

»Kakšen komad!«

Ker se mi je čeljust zaskočila, sem samo zamrmrala:

»Aha.«

»Samo aha?«

Okamnela ob pogledu na granitne mišice uspem izdavititi:

»Če je kdo ustvarjen po božji podobi, je to on.«

Z dialogom lahko na kratko poudarite fascinacijo z moško lepoto. Z malce komičnim, morebiti malce bolj mastnimi izrazi lahko stvar fino začnimo. Ampak pozor! Naj vam želja po fascinaciji ne uide iz konteksta zgodbe. Med mastnim in pornografskim je tanka meja. Pomislite tudi na ciljno publiko.

Vrata so se odprla. Dih, misli, srce in pogled so mi zastali ob soočenju s prečudovito podobo božanstva.

V preprostih dveh vrstah poudarimo fascinacijo s podobo fanta, ki je vstopil skozi vrata. Kaj in kje boste uporabili, je odvisno od tempa pripovedi in učinka.

Kaj naj rečem za povzetek tega dela?

Neskončno opisovanje je ena najnadležnejših in žal precej pogostih napak. Vedno se morate pri pisanju postaviti v vlogo svojih bralcev in bralk. Skozi opisovanje postavite samo okostje vizije, a vse ostalo prepustite bralčevi domišljiji. Pisanje zgodbe, ki se dogaja v srednjeveškem svetu, zahteva pri gradnji ogrodja drugačen pristop, kot recimo dogajanje v futuristični prihodnosti.

Seveda pa ni nič boljšega od vaje.

Tukaj imate nekaj domačih nalog. Namenjene so vadbi pisanja in si ne belite glave z morebitnimi nerodnostmi. Od vas ne pričakujemo presežnikov, temveč poskus nekaj napisati.

In ja, to niso domače naloge v šolskem pomenu besede, temveč iščite primerjavo s športnim treningom. Tako je že lepše, a ne? Kot pri športu je tudi pri pisanju kakovost precej tesno povezana s količino vloženega truda in vaje.

1. Naloga:

Želite pritegniti najpopularnejšega fanta (punco) na šoli. Čarobna vila vas obišče in vam bo ustregla tri želje glede osebnosti in videza.

Napišite črtico.

2. Naloga:

Znajdete se v telesu Belle Swan in zagledate Edwarda Cullena, ko izstopi iz avtomobila.

Napišite črtico.

3. Naloga:

Vaš brat (sestra, bratranec, sestrična) postane čuden(-na).

Napišite kratko zgodbo.

4. Naloga:

Znajdete se med praljudmi v Potočki zijalki.

Napišite črtico.